

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه تبریز

دانشکده ادبیات فارسی و زبانهای خارجی
گروه فرهنگ و زبانهای باستانی

پایان نامه

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته فرهنگ و زبانهای باستانی

عنوان

بررسی متن پهلوی ویسپرد، کرده 1 الی 12

استادان راهنما

دکتر چنگیز مولایی

دکتر محسن میرزایی باوندپور

پژوهشگر

فرهاد نیلوفری

دی ماه 1390

تقديم به:

پدر و مادر

و خواهر مهربانم

نام خانوادگی: نیلوفری	نام: فرهاد
عنوان پایان نامه: بررسی متن پهلوی ویسپرد، کرده 1 الی 12	
استادان راهنما: دکتر چنگیز مولایی - دکتر محسن میرزایی باوندپور	
مقطع تحصیلی: کارشناسی ارشد	رشته: فرهنگ و زبانهای باستانی
دانشگاه: تبریز	گرایش: —
تاریخ فارغ التحصیلی: دی ماه 1390	دانشکده: ادبیات فارسی و زبانهای خارجی
کلید واژه ها: ویسپرد، اوستا، زند، پهلوی، کرده	تعداد صفحات: 188
چکیده:	
<p>ویسپرد، بخشی از اوستا کتاب دینی زرتشتیان است. معادل اوستایی ویسپرد <i>vīspe.ratvō</i> به معنای «همه ردان» است. این بخش از اوستا در موضوع و شیوه نگارش همانند یسنا می باشد و شامل دعاهای کوتاهی در ستایش و نیایش ردان، پارسایان، پاکان و تمام آفرینش های نیک اهورامزدا است. ویسپرد از بیست و چهار کرده یا فصل تشکیل یافته است. با توجه به اینکه در عهد ساسانیان و بعد از آن زبان اوستا زبان مرده ای به شمار می رفت که فقط موبدان آن را می آموختند، از این لحاظ ترجمه بخش های مختلف اوستا به زبان پهلوی، زبان رایج دوره ساسانیان امری اجتناب ناپذیر می نمود. ترجمه و تفسیر اوستا به پهلوی اصطلاحاً زند خوانده می شود که در آن غالباً علاوه بر ترجمه لغوی اوستا به زبان پهلوی در برگیرنده تفسیر نیز بوده است. متن پهلوی ویسپرد کرده 1 الی 12 برای این تحقیق برگزیده شده است. در گزارش حاضر متن پهلوی کرده های یاد شده بر اساس کتاب «یسنا و ویسپرد پهلوی» ویراسته دابار به عنوان مبنای کار، مورد استفاده قرار گرفته است. در بخش دوم، پس از بررسی دقیق متن پهلوی و نسخه بدل های آن و تطبیق با متن اوستایی، متن براساس روش مکنزی حرف نویسی و آوانویسی گردیده و به فارسی ترجمه شد. در بخش سوم که مشتمل بر یادداشت ها می باشد، توضیحاتی درباره دلایل برخی از تصحیحات، شرح و گزارش پاره ای از موارد مبهم در متن و مسائلی که از لحاظ زبان شناسی و دین شناسی حائز اهمیت هستند ارائه گردید. و در بخش چهارم واژه نامه بسامدی از کرده های 1 الی 12 ویسپرد تهیه شد.</p>	

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
هفت	علايم و اختصارات.....
1	مقدمه.....
1	اوستا.....
1	زند يا ترجمه و تفسير اوستا به پهلوی.....
3	ويسپرد.....
7	نسخه‌های خطی ويسپرد.....
9	پيشينه تحقيق.....
9	روش تحقيق.....
10	بخش نخست: متن پهلوی.....
44	بخش دوم: حرف‌نویسی، آوانویسی و متن فارسی.....
96	بخش سوم: یادداشتها.....
133	بخش چهارم: واژه‌نامه.....
176	نتیجه‌گیری.....
177	کتابنامه.....
180	چکیده انگلیسی.....

علايم و اختصارات

اختصارات

بار.	(بارتلمه 1961)
رک.	رجوع کنید
ص.	صفحه
نک.	نگاه کنید

Av. Avesta

نسخه‌های خطی ویسپرد

AK. Asdin son of Kaka
KR. K. R cama Institute
ES. Erachji sorabji

علايم

< > نشان افزايش واژه به متن است.

[] نشان‌دهنده تفسيري است که مترجمان پهلوی به متن می‌افزودند.

() توضیح و معنای دیگر واژه

مقدمه

اوستا

اوستا کتاب مقدس زرتشتیان و مهمترین اثر زبان‌های قدیم ایرانی است. درباره اشتقاق واژه اوستا نظرات مختلفی وجود دارد. نیبرگ با مبنا قرار دادن نظر آندره یاس، معتقد است واژه اوستا که در فارسی میانه به صورت **apastāk** و در پازند **awastā** و در سنسکریت **avasta-vāc** و **avista-vāc** ثبت شده است، برابر واژه ایرانی باستان **upa-stā*** و در معنی «اساس و متن اصلی» می‌باشد (نیبرگ 1974: 24). بارتلمه واژه اوستا را مشتق از **upa-stāv-ak** از ریشه **√stāv-** به معنی «ستودن» می‌داند. ویکاندر نیز اوستا را به واژه هندی باستان **agnyupasthāna-** که اصطلاحی فنی است برای درود و نیایش آتش، برگشت می‌دهد و آن را «با احترام نزدیک شدن» معنی می‌کند (تاوادیا 20:1348). جکسون نیز واژه اوستا را همانند ودا در سنسکریت به صورت «دانستن، دانایی و کتاب دانایی» معنی می‌نماید (جکسون 1892: xii).

اوستایی که اکنون در دست است، تنها یک چهارم کتابی است که در دوره ساسانیان وجود داشته است. چنین نظری مبتنی بر مقایسه‌ای است میان خلاصه‌ای از اوستای ساسانی به پهلوی که در کتاب هشتم دینکرد آمده با آنچه اکنون موجود است. اوستای موجود شامل متونی است که خصوصاً در مراسم دینی و عبادی از آنها استفاده می‌شود و آن را به پنج بخش تقسیم می‌کنند: یسن‌ها (که شامل متون گاهانی نیز می‌شود)، ویسپرد، وندیداد، یشت‌ها و خرده اوستا (تفضلی 1383: 36).

زند یا ترجمه و تفسیر اوستا به پهلوی

نیاز به ترجمه اوستا بی‌شک از دیرزمان محسوس بوده است، زیرا در در عهد ساسانیان و بعد از آن زبان اوستا زبان مرده‌ای به شمار می‌رفت که فقط موبدان آن را می‌آموختند. از این لحاظ ترجمه بخش‌های مختلف اوستا به زبان پهلوی، زبان رایج دوره ساسانیان، امری اجتناب‌ناپذیر می‌نمود. ترجمه و تفسیر اوستا به پهلوی اصطلاحاً زند خوانده می‌شود که در آن غالباً علاوه بر ترجمه لغوی اوستا به زبان پهلوی دربرگیرنده تفسیر نیز بوده است. واژه **zand** در پهلوی به معنی «تفسیر و توضیح» است. در اوستا واژه **āzantī-** به معنی «شرح و بیان و گزارش» از ریشه **√zan-** «دانستن» به کار رفته است.

نویسندگان متون پهلوی معمولاً واژه اوستا را برای متن اصلی اوستا، و زند را برای ترجمه و تفسیر آن به کار برده‌اند. البته گاهی معانی این دو واژه با هم آمیخته شده‌است. از نظر زرتشتیان ترجمه اوستا به پهلوی نیز به همان اعتبار و اهمیت متن اوستایی است؛ زیرا اصل این ترجمه را نیز از زرتشت می‌دانستند. نظر غالب دانشمندان بر این است که قدمت ترجمه‌ها و تفسیرهای اوستا به زمان تدوین اوستای ساسانی می‌رسد و حتی عقیده گروهی بر این است که قدمت برخی از این زندها به زمانی پیش از به کتابت درآمدن اوستا برمی‌گردد به عبارت دیگر، زندهای اوستا بر سنتی معتبر و کهن استوار است. نگارش زندها با سبک نگارشی دیگر متون پهلوی متفاوت است، چون مترجمان اوستا و نگارندگان زندها، در مورد ترتیب نحوی کلمات، وفاداری کامل به شیوه نگارشی اوستایی داشته‌اند از این رو عبارتها را به همان ترتیب نحوی زبان اصلی به پهلوی برگردانده‌اند. چنین ساختاری طبعاً باعث ابهام عبارات در پهلوی می‌شود و برای پی‌بردن به معانی درست باید اصل اوستایی را مد نظر داشت. در مورد انتخاب واژگان نیز، مترجمان غالباً به صورت ظاهری کلمات اوستایی توجه داشته‌اند و گاهی کلمات اوستایی را براساس اشتقاقی که می‌پنداشتند، به پهلوی برگردانده‌اند (آموزگار 1388: 538-539). امروزه ترجمه و تفسیر همه اوستا در دست نیست. زند یسنا که شامل گاهان نیز می‌شود، ویسپرد، وندیداد، خرده اوستا، هیربدستان و نیرنگستان و اوگمديچا در دست است. همه این ترجمه‌ها از یک زمان نیستند و از اعتبار یکسانی برخوردار ندارند. ترجمه وندیداد و نیرنگستان معتبرتر از بخش‌های دیگر است، به این سبب که مضامین این دو کتاب مشتمل بر اعمال دینی زرتشتی است و برای مترجمان پهلوی آشنا تر از بخش‌های دیگر بوده است. ترجمه یسناها و گاهان ترجمه‌ای تحت‌اللفظی است به گونه‌ای که هر کلمه اوستایی به کلمه پهلوی ترجمه شده است. در ترجمه یسناها و ویسپرد کمتر به توضیح و تفسیر برمی‌خوریم. این ترجمه‌ها، خصوصاً گاهان، کمک چندانی به فهم متن اصلی اوستایی نمی‌کند و بیشتر از جهت پی‌بردن به نظر مترجمان پهلوی در فهم متن اصلی در خور توجه است. از یشت‌ها نیز تنها چند یشت در مجموعه خرده اوستا به پهلوی باقی مانده‌است (تفضلی 1383: 121). در مورد اهمیت متون زند برای فهم اوستا این نکته قابل ذکر است که در اواخر قرن نوزدهم، بحثی سخت میان مکتب سنتی (اشپیگل و دارمستتر) و مکتب ودایی (گلدنر و بارتمه) در گرفت که یکی قائل به این بود که اوستا را فقط می‌توان به کمک ترجمه‌ها به پهلوی دریافت و آن دیگری بر مقایسه با متون ودایی پای می‌فشرد. با این حال بارتمه قبل از انتشار لغت‌نامه خود، زبان پهلوی را آموخت و از آن در کتابش استفاده نمود (کلنز 1386: 20).

ویسپرد

معادل اوستایی ویسپرد *vīspe.ratvō* است که جزء اول آن *vīspa* صفت است به معنی «همه، هر» در برابر هندی باستان *vīśva* (بار. 1460 و 1463). جزء دوم *ratav*² اسم مذکر است در معنی «رد، سرور، داور» که معادل آن در هندی باستان *ṛtāv* است (بار. 1497). و روی هم رفته، ویسپرد به معنای «همه‌ردان» است. این بخش از اوستا شامل دعا‌های کوتاهی در ستایش و نیایش ردان، پارسایان، پاکان و تمام آفرینش‌های نیک اهورامزدا است. ویسپرد از لحاظ موضوع و نگارش همانند یسنا است، به ویژه به هات‌های 1 الی 27 از یسنا، بسیار نزدیک است، بنابراین ویسپرد کتاب مستقلی نیست بلکه پیوست یسناست، چنانکه در مراسم دینی همراه با یسنا سروده می‌شود. ویسپرد علاوه بر یسنا همراه با ونیداد نیز خوانده می‌شود. در جشن‌های فصلی یا همان گاهنبارها، ویسپرد به صورت مستقل خوانده می‌شود که آن را «گاهنبار ویسپرد» می‌خوانند. هر یک از بخش‌های ویسپرد کرده و در پهلوی *kardag* نامیده می‌شود، که مأخوذ از ریشه اوستایی *karət-* و معادل هندی باستان *kr̥ntaya* به معنی «بریدن، برش و قطع کردن» است (بار. 452-453). که در واقع همان «بخش، پاره یا فصل» معنا می‌دهد. گلدنر و دارمستتر ویسپرد را به 24 کرده تقسیم کرده‌اند. انکتیل دوپرون و اشپیگل به 27، دهارلز به 26 و وسترگارد به 23 کرده تقسیم نموده‌اند (پوردادود 1381: 23-24). در دستنویس‌های پهلوی ویسپرد، در انتهای کرده بیست و سوم واژه *ērmān kardag* آمده، که دابار نیز این قسمت را که بسیار کوتاه است به عنوان کرده بیست و چهارم تلقی نموده‌است (دابار 1949: 322). زرتشتیان در انتهای کمر بند دینی یا همان کستی که همواره برتن می‌پوشند (در هر طرف) سه منگوله قرار می‌دهند که هر کدام از منگوله‌ها از 24 نخ تشکیل شده که گویند نماد 24 فصل ویسپرد است (هینلز 1386: 174).

محتوای اصلی ویسپرد ستایش ردان است. رد در متون زرتشتی عنوان یا لقب هر یک از موجودات جهان‌اشه است که در هر پایگاهی مرجع و صاحب‌نظر به شمار می‌آیند. در اوستا این واژه بارها به کار برده شده‌است. در بند یک از یسنای 27، اهورامزدا، اهو و ردخوانده شده‌است. در بند یک تیشتر یشت، اهورامزدا به زرتشت می‌گوید که تو جهانیان را اهو و رد باش. در کرده دوم ویسپرد بند چهارم، اهورامزدا در جهان مینوی اهو و رد و زرتشت در جهان مادی اهو و رد خوانده شده‌اند (پوردادود 1381: 20-21). این واژه خاستگاه گاهانی دارد: زرتشت در گاهان خود را یک رد می‌داند (312، 321). ولی با این همه معنای واژه در گاهان چندان که در اوستای نوین روشن است روشن نیست.

اما آنچه به کلی آشکار می‌نماید این است که در گاهان رد نشان دهندهٔ یک نیروی روحی است که به جهان اهورایی وابسته است (نیرگ 1383: 153). در اوستا علاوه بر اهورامزدا و زرتشت دیگر ردان نیز ستایش شده‌اند. در بند 44 تیشتر یشت آمده است که اهورامزدا تیشتر را رد و پاسبان ستارگان قرارداد چنانکه زرتشت را پاسبان و رد مردمان قرارداد. در ویسپرد رد هر یک از موجودات، جداگانه مورد ستایش قرار گرفته است. در متون پهلوی نیز دربارهٔ انواع ردها سخن به میان آمده است. در فصل نهم کتاب بندهش که دربارهٔ سروری مردمان و گوسفندان و دیگر موجودات است، نام ردان مختلف عنوان شده است، از جمله «کستی» که رد پوشش‌هاست، «هوگر بلند» رد بلندی‌ها و همچنین دو مرد که باهم فراز روند، آن‌که داناتر و راستگوتر است، بر دیگری رد است (پورداد 1381: 20-21 و بهار 1385: 89). در فصل شصت کتاب مینوی خرد نیز آمده است که «باز» رد مرغان، «اسب تیزرو» رد اسبان، «خرگوش» رد ددان و «گندم» رد غلات است (تفضلی 1385: 69).

24 کرده ویسپرد شامل مضامین زیر است:

کرده 1، شامل 9 بند می‌شود، که هر بند با واژه‌های نوید می‌دهم و تکمیل می‌نمایم آغاز می‌شود. در بند نخست آن، از ردان مینوی و جهانی و انواع حیوانات، در بند 2 از گاهنبارها یا همان جشن‌های فصلی و در بند 3 الی 9 از بخش‌های مختلف گاهان و یسنا همراه با برخی ایزدان مانند مهر، رام، دامویش اوپمن، بهرام و هدیش سخن به میان آمده است.

کرده 2، شامل 11 بند است. این کرده همانند کرده نخست سروده شده است با این تفاوت که هر بند با ستایش به وسیله زوهر و برسم آغاز می‌شود و عنوان ردی اهورامزدا و زرتشت و همچنین سپندارم و سوشیانت‌ها در بند جداگانه‌ای مورد ستایش قرار گرفته‌اند. در متن پهلوی، کرده دوم با توجه به شباهت با کرده نخست به صورت خلاصه نگاشته شده است و تنها مواردی را که در کرده یک نیامده است، عنوان شده است.

کرده 3، شامل 6 بند است که در متن پهلوی دابار به 7 بند تقسیم شده است. بند نخست آن دربارهٔ قرارگرفتن هشت موبد زرتشتی در جایگاه مخصوص به خودشان برای برگزاری مراسم دینی یزش است. بند 2 الی 4 آن دربارهٔ برقرار نمودن طبقات مختلف ایرانی و زنان و مردان نیک و خویدوده است. بند 5 در مورد قراردادان عنوان ردی به امشاسپندان و سوشیانت‌ها می‌باشد. و بند 6 در مورد مقام زوتی سروده شده است.

کرده 4، شامل 2 بند و در ستایش ایزدان اشی و چیستی و خشنودی رد است.

کرده 5، درباره پرستش و ستایش امشاسپندان و سوشیانت‌ها و اعتراف به دین اورمزد است که شامل 3 بند است.

کرده 6، یک بند دارد و به خواندن و ستایش نام امشاسپندان با گفتار راست اختصاص دارد. کرده 7، شامل 5 بند است که دو بند نخست آن به ستایش ایزدان از جمله نریوسنگ و سروش و مهر و همچنین فروهر و پل چینود و بهشت اختصاص دارد و بند 3 درباره ستایش مردان دلیر و بهره ایزدی آنهاست. بند 4 به ستایش آفرینش‌های مینوی که پیش از آفرینش جهان روی داده‌اند و همچنین آفرینش دریای فراخکرد و آسمان و باد اختصاص دارد. بند 5 نیز به ستایش آتش به وسیله زوهر و کستی اختصاص دارد.

کرده 8، شامل 2 بند است که بند نخست آن در مورد خشنودی اهورامزدا و امشاسپندان است و بند دوم که جزء یسن‌های گاهانی می‌باشد به ستایش پادشاهان نیکوکار اختصاص دارد.

کرده 9، دارای 7 بند است که در دو بند نخست آن از هوم، زوهر و خصوصیت درمانگری آنها یاد شده است. بند 3 و 4 آن به هوم‌هایی که فشرده شده و فشرده می‌شوند و نیرومندتر شدن نیروهای نیک به واسطه فشردن هوم اختصاص یافته است. در بندهای 5 و 6 و 7 به ایزدانی چون گوشورون و هدیش و امشاسپندان و ستایش و پرستش آنها اشاره شده است.

کرده 10، در 2 بند سروده شده که در بند نخست، خواستار ستایش هفت کشور زمین - مطابق پنداشت اساطیری ایرانیان - شده است. در بند دوم نیز خواستار ستایش هاون مخصوص فشردن هوم شده است.

کرده 11، بلندترین بخش ویسپرد است که 21 بند را شامل می‌شود. در 12 بند نخست، هوم و فشرده هوم و ابزار مخصوص فشردن هوم و دیگر وسایلی که در مراسم یزش به کار می‌روند، به اهورامزدا و امشاسپندان و ایزدان و دیگر آفرینش‌های نیک، پیشکش می‌شود. در متن پهلوی از انتهای بند 3 الی چند واژه پایانی بند 5 و کل بند 7، حذف شده است. در بند 13 و 14 به افزایش دارایی و مغلوب نمودن بدی‌ها و ستایش مردان و زنان نیک به وسیله پیشکش نمودن موارد بندهای نخستین، اشاره شده است. در بندهای بعدی همان موارد بندهای نخستین به ایزدانی چون گوشورون و آتش و امشاسپندان پیشکش می‌شود.

کرده 12، شامل 5 بند است که در بند نخست، به کسی که هوم را می‌پالاید نوید دارایی از مردان و چهارپایان و نیکی متعلق به سروش داده شده است. بند دوم تا پنجم، در مورد نیک‌فرمانی و آموزش و رشد و افزایش نیک‌فرمانی است.

کرده 13، شامل 3 بند است که در ستایش و نیایش نیروهای مینوی سروده شده است. سرآغاز این بند در تمامی بندهای دیگر تکرار شده است.

کرده 14، شامل 4 بند است که به ستایش نیروهای مینوی و بخش‌هایی از گاهان اختصاص دارد. در این کرده واژه زند (تفسیر) همراه با پرسش و پاسخ و دوبار خواندن گاهان در ستایش نیروهای مینوی آورده شده است. بند آغازین این کرده در کرده‌های 18، 19 و 20 تکرار شده است.

کرده 15، در پنج بند سروده شده است که در آن از راه‌های پرهیز از بدی و فرمانبردار بودن در برابر نیروهای اهواری سخن رفته است.

کرده 16، شامل 4 بند است و در آن نیروهای مینوی و آتش و فروهر مزدایرستان و یسن هفت‌هات ستایش شده‌اند.

کرده 17، تنها یک بند دارد و خواستار پذیرش گفتار و پندار و کردار نیک است.

کرده 18، شامل 3 بند است و به کرده چهاردهم شباهت دارد و نیروهای مینوی به نیکویی و کامروایی ستوده شده‌اند.

کرده 19، شامل 3 بند است که در آن آتش و درخشش آن و نیروهای مینوی همراه با اندیشه‌های نیک مورد ستایش قرار گرفته‌اند.

کرده 20، در 2 بند در نیایش و هوخشرگاه و شهریور است.

کرده 21، شامل 3 بند است و در نیایش مرد پارسا، آب، گاو و یسنای هفت‌هات سروده شده است.

کرده 22، در 2 بند سروده شده و در آن به پیروی از سوشیانت‌ها و امشاسپندان برای رسیدن به پاداش و عدم پیروی از مرد ناپاک اشاره شده است.

کرده 23، شامل دو بند است و در آن نیروهای مینوی همراه با وهیشتوایشت نیایش شده‌اند.

کرده 24، شامل دو بند است و در آن درمان و دعای شفابخشی (ایرمن ایشه) و اهنودگاه ستایش شده‌اند.

نسخه‌های خطی ویسپرد

مهمترین نسخه‌های خطی ویسپرد عبارتند از: K7, M6, AK, KR, ES, R378. دابار در پیشگفتار کتاب ویسپرد و یسنای پهلوی، عنوان نموده که به دو نسخه K7 و M6 دسترسی نداشته است. همچنین وی هیچ اشاره‌ای به نسخه R378 نکرده است. مشخصات نسخ یاد شده به شرح زیر است:

K7 (نسخه متعلق به دانشگاه کپنهاگ):

مجموعه K7 از سه دستنویس مختلف تشکیل یافته است. نخستین و کهنه‌ترین آنها متن اوستایی ویسپرد است با دو وضع مختلف؛ یکی ویسپرد ساده با نیرنگ، یعنی متن اوستایی با دستورهای دینی به زبان پهلوی، و دیگری خلاصه متن اوستایی ویسپرد و ترجمه پهلوی آن است با حذف جمله‌هایی که در متن‌های دینی بارها تکرار می‌شوند. پس از آن دستنویسی است از متن خرده اوستا با ترجمه آن به زبان عامیانه هندی که چندان کهنه نیست و تاریخ هم ندارد. دستنویس سوم که تاریخ نوشتن آن 1009 یزدگردی (1640 میلادی) است، روایتی فارسی درباره برش‌نوم است. نخستین بخش K7 که قدیمی‌ترین بخش آن است 134 صفحه دارد که وسترگارد و گلندر آن را «ک 7 ب» خوانده‌اند. 22 برگ آغازین آن افتاده است و از برگ 23 تا برگ 108 را شامل می‌شود. بخش دوم (ک 7 الف)، با مقدمه‌ای به پهلوی از پشت برگ 108 سطر 1 آغاز می‌شود. چنان‌که پایان نویس آخر «ک 7 ب» نشان می‌دهد، کاتب این دستنویس رستم مهربان مرزبان دهش‌یار، آن را در روز آسمان، ماه اسپندارمد، سال 637 یزدگردی (28 دسامبر 1268 میلادی یا به احتمال زیاد 1288 میلادی) نوشته است که این قدیمی‌ترین نسخه بازمانده اوستایی است. K7 نیای همه دستنویس‌های پهلوی ویسپرد است. (ماهیارنوابی 1355: پیشگفتار نسخه K7)

M6 (نسخه متعلق به کتابخانه مونیخ):

نسخه M6 یا MH₆⁵ دومین نسخه معتبر از ویسپرد پهلوی است که بر اساس نسخه K7 نگاشته شده است. نویسنده آن «استاد پشتوتن رام کام دین» است. بنابر پایان نوشت، نگارش آن در سال 766 یزدگردی (1397 میلادی) به اتمام رسیده است. این نسخه در کتابخانه مونیخ نگهداری می‌شود (دابار 1949: 9).

AK (نسخه آسدين كاكا):

نسخه‌ای از ويسپرد اوستایی-پهلوی به همراه خرده اوستا است. این نسخه به شماره T₁₂ در کتابخانه مهرجیرانا شهر نوساری نگاهداری می‌شود. نویسنده آن آسدين پسر كاكا است. تاریخ پایان کتابت این نسخه روز دین از ماه بهمن، سال 921 یزدگردی برابر با 1552 میلادی است (دبار 1949: 9).

KR (نسخه متعلق به موسسه K. R cama بمبئی):

نسخه‌ای از ويسپرد اوستایی-پهلوی، متعلق به کتابخانه ملافیروز است که هم اکنون در موسسه K.R cama بمبئی نگاهداری می‌شود. در این نسخه پایان نوشتی که مشخص کننده کاتب و سال نگارش آن باشد وجود ندارد، اما شباهت بسیاری با نسخه AK دارد (دبار 1949: 10).

ES (نسخه اراچجی سورابجی):

نسخه‌ای از ويسپرد اوستایی-پهلوی است که در کتابخانه مهرجیرانا شهر نوساری نگاهداری می‌شود. کاتب آن دستور اراچجی سورابجی مهرجیرانا است. بنابر پایان نوشت، نگارش آن در سال 1230 یزدگردی به اتمام رسیده است (دبار 1949: 10).

:R378

دستنویس R378 را دکتر «ک.ب. دستور» به یاد برادرش جی ربدی به موسسه شرقی کاما اهدا کرده است. یادداشتی که با قلم قرمز بر نخستین صفحه بی‌شماره آن نوشته شده است نشان می‌دهد که این دستنویس توسط جی ربدی در سال 1293 یزدگردی برابر با 1923 میلادی جلد شده است. این دستنویس در 298 صفحه نگاشته شده است که حاوی متن اوستایی ويسپرد و ترجمه پهلوی آن همراه با آوانوشت متن و ترجمه به گجراتی است (ماهیارنوابی 1355: پیشگفتار نسخه R378).

پیشینه تحقیق

تا سال 1771 که آنکتیل دوپرن ترجمه فرانسوی اوستا را در پاریس منتشر کرد، کسی غیر از زرتشتیان با خط و زبان اوستایی آشنایی نداشت. ترجمه وی به دلیل سستی بودن چندان قابل اعتماد نبود ولی باعث شد که دانشمندان دیگر نیز در پی تحقیق برآیند. از دیگر دانشمندانی که اقدام به ترجمه کامل اوستا نمودند می‌توان به دارمستتر (1892-1893 به فرانسوی)، میلز (1887 به انگلیسی) و ولف (1910 به آلمانی) اشاره نمود. استاد پورداود نیز قسمت‌های مختلف اوستا را (به جز ونیداد) به فارسی ترجمه و تفسیر کرده است. (ابوالقاسمی 1381: 8-9) متن اوستایی ویسپرد همانند دیگر بخش‌های اوستا، ترجمه و مورد بررسی قرار گرفته است، اما تاکنون تحقیق و ترجمه کاملی از متن پهلوی ویسپرد صورت نپذیرفته است. تنها مواردی که می‌توان به آن اشاره نمود ترجمه‌هایی است که برخی از دانشمندان مکتب سنت‌گرا از جمله دارمستتر و میلز از اوستا نمودند که در آن از متن پهلوی برای ترجمه متن اوستایی استفاده کرده‌اند. کوتوال نیز در مقاله‌ای، چند واژه مبهم ویسپرد پهلوی را شرح نموده است (1975: 493-497). همچنین دابار متنی انتقادی از ویسپرد و یسنا تهیه کرده و واژه‌نامه‌ای برای این دو متن پهلوی ترتیب داده است.

روش تحقیق

متن پهلوی ویسپرد کرده 1 الی 12 برای این تحقیق برگزیده شده است. گزارش حاضر مشتمل بر چهار بخش به شرح زیر است:

در بخش نخست متن پهلوی کرده‌های یاد شده ویسپرد عیناً بر اساس کتاب «متن پهلوی یسنا و ویسپرد ویراسته دابار» صفحات 295 تا 314 تایپ و پاورقی‌های آن نیز به فارسی ترجمه گردید. همچنین با توجه به اینکه دابار از دو دستنویس K7 و R378 استفاده نکرده، برخی از واژگان موجود در این دو نسخه، در پاورقی اضافه گردید. در بخش دوم پس از بررسی دقیق متن پهلوی و نسخه بدل‌های آن و تطبیق با متن اوستایی، متن بر اساس روش مکنزی حرف‌نویسی، آوانویسی و به فارسی ترجمه شد و واژگان تصحیح شده مشخص و در قسمت پاورقی به آنها اشاره گردید. در بخش سوم که مشتمل بر یادداشت‌ها می‌باشد، توضیحاتی درباره دلایل برخی از تصحیحات، شرح و گزارش پاره‌ای از موارد مبهم در متن و مسائلی که از لحاظ زبانشناسی و دین‌شناسی حائز اهمیت هستند ارائه گردید. در بخش چهارم واژه‌نامه بسامدی کرده‌های 1 الی 12 ویسپرد به ترتیب الفبای مکنزی تنظیم شده است. در این قسمت نخست صورت پهلوی، سپس حرف‌نویسی و آوانویسی و معانی آن با ذکر عنوان کرده و بند و تعداد دفعات تکرار آن آورده شده است.

بخش نخست

صنن پهلوی

Karda 1

(1) 𐭅𐭆𐭇𐭈𐭉𐭊𐭋𐭌𐭍𐭎𐭏𐭐𐭑𐭒𐭓𐭔𐭕𐭖𐭗𐭘𐭙𐭚𐭛𐭜𐭝𐭞𐭟𐭠𐭡𐭢𐭣𐭤𐭥𐭦𐭧𐭨𐭩𐭪𐭫𐭬𐭭𐭮𐭯𐭰𐭱𐭲𐭳𐭴𐭵𐭶𐭷𐭸𐭹𐭺𐭻𐭼𐭽𐭾𐭿𐮀𐮁𐮂𐮃𐮄𐮅𐮆𐮇𐮈𐮉𐮊𐮋𐮌𐮍𐮎𐮏𐮐𐮑𐮒𐮓𐮔𐮕𐮖𐮗𐮘𐮙𐮚𐮛𐮜𐮝𐮞𐮟𐮠𐮡𐮢𐮣𐮤𐮥𐮦𐮧𐮨𐮩𐮪𐮫𐮬𐮭𐮮𐮯𐮰𐮱𐮲𐮳𐮴𐮵𐮶𐮷𐮸𐮹𐮺𐮻𐮼𐮽𐮾𐮿𐯀𐯁𐯂𐯃𐯄𐯅𐯆𐯇𐯈𐯉𐯊𐯋𐯌𐯍𐯎𐯏𐯐𐯑𐯒𐯓𐯔𐯕𐯖𐯗𐯘𐯙𐯚𐯛𐯜𐯝𐯞𐯟𐯠𐯡𐯢𐯣𐯤𐯥𐯦𐯧𐯨𐯩𐯪𐯫𐯬𐯭𐯮𐯯𐯰𐯱𐯲𐯳𐯴𐯵𐯶𐯷𐯸𐯹𐯺𐯻𐯼𐯽𐯾𐯿𐰀𐰁𐰂𐰃𐰄𐰅𐰆𐰇𐰈𐰉𐰊𐰋𐰌𐰍𐰎𐰏𐰐𐰑𐰒𐰓𐰔𐰕𐰖𐰗𐰘𐰙𐰚𐰛𐰜𐰝𐰞𐰟𐰠𐰡𐰢𐰣𐰤𐰥𐰦𐰧𐰨𐰩𐰪𐰫𐰬𐰭𐰮𐰯𐰰𐰱𐰲𐰳𐰴𐰵𐰶𐰷𐰸𐰹𐰺𐰻𐰼𐰽𐰾𐰿𐱀𐱁𐱂𐱃𐱄𐱅𐱆𐱇𐱈𐱉𐱊𐱋𐱌𐱍𐱎𐱏𐱐𐱑𐱒𐱓𐱔𐱕𐱖𐱗𐱘𐱙𐱚𐱛𐱜𐱝𐱞𐱟𐱠𐱡𐱢𐱣𐱤𐱥𐱦𐱧𐱨𐱩𐱪𐱫𐱬𐱭𐱮𐱯𐱰𐱱𐱲𐱳𐱴𐱵𐱶𐱷𐱸𐱹𐱺𐱻𐱼𐱽𐱾𐱿𐲀𐲁𐲂𐲃𐲄𐲅𐲆𐲇𐲈𐲉𐲊𐲋𐲌𐲍𐲎𐲏𐲐𐲑𐲒𐲓𐲔𐲕𐲖𐲗𐲘𐲙𐲚𐲛𐲜𐲝𐲞𐲟𐲠𐲡𐲢𐲣𐲤𐲥𐲦𐲧𐲨𐲩𐲪𐲫𐲬𐲭𐲮𐲯𐲰𐲱𐲲𐲳𐲴𐲵𐲶𐲷𐲸𐲹𐲺𐲻𐲼𐲽𐲾𐲿𐳀𐳁𐳂𐳃𐳄𐳅𐳆𐳇𐳈𐳉𐳊𐳋𐳌𐳍𐳎𐳏𐳐𐳑𐳒𐳓𐳔𐳕𐳖𐳗𐳘𐳙𐳚𐳛𐳜𐳝𐳞𐳟𐳠𐳡𐳢𐳣𐳤𐳥𐳦𐳧𐳨𐳩𐳪𐳫𐳬𐳭𐳮𐳯𐳰𐳱𐳲𐳳𐳴𐳵𐳶𐳷𐳸𐳹𐳺𐳻𐳼𐳽𐳾𐳿𐴀𐴁𐴂𐴃𐴄𐴅𐴆𐴇𐴈𐴉𐴊𐴋𐴌𐴍𐴎𐴏𐴐𐴑𐴒𐴓𐴔𐴕𐴖𐴗𐴘𐴙𐴚𐴛𐴜𐴝𐴞𐴟𐴠𐴡𐴢𐴣𐴤𐴥𐴦𐴧𐴨𐴩𐴪𐴫𐴬𐴭𐴮𐴯𐴰𐴱𐴲𐴳𐴴𐴵𐴶𐴷𐴸𐴹𐴺𐴻𐴼𐴽𐴾𐴿𐵀𐵁𐵂𐵃𐵄𐵅𐵆𐵇𐵈𐵉𐵊𐵋𐵌𐵍𐵎𐵏𐵐𐵑𐵒𐵓𐵔𐵕𐵖𐵗𐵘𐵙𐵚𐵛𐵜𐵝𐵞𐵟𐵠𐵡𐵢𐵣𐵤𐵥𐵦𐵧𐵨𐵩𐵪𐵫𐵬𐵭𐵮𐵯𐵰𐵱𐵲𐵳𐵴𐵵𐵶𐵷𐵸𐵹𐵺𐵻𐵼𐵽𐵾𐵿𐶀𐶁𐶂𐶃𐶄𐶅𐶆𐶇𐶈𐶉𐶊𐶋𐶌𐶍𐶎𐶏𐶐𐶑𐶒𐶓𐶔𐶕𐶖𐶗𐶘𐶙𐶚𐶛𐶜𐶝𐶞𐶟𐶠𐶡𐶢𐶣𐶤𐶥𐶦𐶧𐶨𐶩𐶪𐶫𐶬𐶭𐶮𐶯𐶰𐶱𐶲𐶳𐶴𐶵𐶶𐶷𐶸𐶹𐶺𐶻𐶼𐶽𐶾𐶿𐷀𐷁𐷂𐷃𐷄𐷅𐷆𐷇𐷈𐷉𐷊𐷋𐷌𐷍𐷎𐷏𐷐𐷑𐷒𐷓𐷔𐷕𐷖𐷗𐷘𐷙𐷚𐷛𐷜𐷝𐷞𐷟𐷠𐷡𐷢𐷣𐷤𐷥𐷦𐷧𐷨𐷩𐷪𐷫𐷬𐷭𐷮𐷯𐷰𐷱𐷲𐷳𐷴𐷵𐷶𐷷𐷸𐷹𐷺𐷻𐷼𐷽𐷾𐷿𐸀𐸁𐸂𐸃𐸄𐸅𐸆𐸇𐸈𐸉𐸊𐸋𐸌𐸍𐸎𐸏𐸐𐸑𐸒𐸓𐸔𐸕𐸖𐸗𐸘𐸙𐸚𐸛𐸜𐸝𐸞𐸟𐸠𐸡𐸢𐸣𐸤𐸥𐸦𐸧𐸨𐸩𐸪𐸫𐸬𐸭𐸮𐸯𐸰𐸱𐸲𐸳𐸴𐸵𐸶𐸷𐸸𐸹𐸺𐸻𐸼𐸽𐸾𐸿𐹀𐹁𐹂𐹃𐹄𐹅𐹆𐹇𐹈𐹉𐹊𐹋𐹌𐹍𐹎𐹏𐹐𐹑𐹒𐹓𐹔𐹕𐹖𐹗𐹘𐹙𐹚𐹛𐹜𐹝𐹞𐹟𐹠𐹡𐹢𐹣𐹤𐹥𐹦𐹧𐹨𐹩𐹪𐹫𐹬𐹭𐹮𐹯𐹰𐹱𐹲𐹳𐹴𐹵𐹶𐹷𐹸𐹹𐹺𐹻𐹼𐹽𐹾𐹿𐺀𐺁𐺂𐺃𐺄𐺅𐺆𐺇𐺈𐺉𐺊𐺋𐺌𐺍𐺎𐺏𐺐𐺑𐺒𐺓𐺔𐺕𐺖𐺗𐺘𐺙𐺚𐺛𐺜𐺝𐺞𐺟𐺠𐺡𐺢𐺣𐺤𐺥𐺦𐺧𐺨𐺩𐺪𐺫𐺬𐺭𐺮𐺯𐺰𐺱𐺲𐺳𐺴𐺵𐺶𐺷𐺸𐺹𐺺𐺻𐺼𐺽𐺾𐺿𐻀𐻁𐻂𐻃𐻄𐻅𐻆𐻇𐻈𐻉𐻊𐻋𐻌𐻍𐻎𐻏𐻐𐻑𐻒𐻓𐻔𐻕𐻖𐻗𐻘𐻙𐻚𐻛𐻜𐻝𐻞𐻟𐻠𐻡𐻢𐻣𐻤𐻥𐻦𐻧𐻨𐻩𐻪𐻫𐻬𐻭𐻮𐻯𐻰𐻱𐻲𐻳𐻴𐻵𐻶𐻷𐻸𐻹𐻺𐻻𐻼𐻽𐻾𐻿𐼀𐼁𐼂𐼃𐼄𐼅𐼆𐼇𐼈𐼉𐼊𐼋𐼌𐼍𐼎𐼏𐼐𐼑𐼒𐼓𐼔𐼕𐼖𐼗𐼘𐼙𐼚𐼛𐼜𐼝𐼞𐼟𐼠𐼡𐼢𐼣𐼤𐼥𐼦𐼧𐼨𐼩𐼪𐼫𐼬𐼭𐼮𐼯𐼰𐼱𐼲𐼳𐼴𐼵𐼶𐼷𐼸𐼹𐼺𐼻𐼼𐼽𐼾𐼿𐽀𐽁𐽂𐽃𐽄𐽅𐽆𐽇𐽋𐽍𐽎𐽏𐽐𐽈𐽉𐽊𐽌𐽑𐽒𐽓𐽔𐽕𐽖𐽗𐽘𐽙𐽚𐽛𐽜𐽝𐽞𐽟𐽠𐽡𐽢𐽣𐽤𐽥𐽦𐽧𐽨𐽩𐽪𐽫𐽬𐽭𐽮𐽯𐽰𐽱𐽲𐽳𐽴𐽵𐽶𐽷𐽸𐽹𐽺𐽻𐽼𐽽𐽾𐽿𐾀𐾁𐾃𐾅𐾂𐾄𐾆𐾇𐾈𐾉𐾊𐾋𐾌𐾍𐾎𐾏𐾐𐾑𐾒𐾓𐾔𐾕𐾖𐾗𐾘𐾙𐾚𐾛𐾜𐾝𐾞𐾟𐾠𐾡𐾢𐾣𐾤𐾥𐾦𐾧𐾨𐾩𐾪𐾫𐾬𐾭𐾮𐾯𐾰𐾱𐾲𐾳𐾴𐾵𐾶𐾷𐾸𐾹𐾺𐾻𐾼𐾽𐾾𐾿𐿀𐿁𐿂𐿃𐿄𐿅𐿆𐿇𐿈𐿉𐿊𐿋𐿌𐿍𐿎𐿏𐿐𐿑𐿒𐿓𐿔𐿕𐿖𐿗𐿘𐿙𐿚𐿛𐿜𐿝𐿞𐿟𐿠𐿡𐿢𐿣𐿤𐿥𐿦𐿧𐿨𐿩𐿪𐿫𐿬𐿭𐿮𐿯𐿰𐿱𐿲𐿳𐿴𐿵𐿶𐿷𐿸𐿹𐿺𐿻𐿼𐿽𐿾𐿿𐀀𐀁𐀂𐀃𐀄𐀅𐀆𐀇𐀈𐀉𐀊𐀋𐀌𐀍𐀎𐀏𐀐𐀑𐀒𐀓𐀔𐀕𐀖𐀗𐀘𐀙𐀚𐀛𐀜𐀝𐀞𐀟𐀠𐀡𐀢𐀣𐀤𐀥𐀦𐀧𐀨𐀩𐀪𐀫𐀬𐀭𐀮𐀯𐀰𐀱𐀲𐀳𐀴𐀵𐀶𐀷𐀸𐀹𐀺𐀻𐀼𐀽𐀾𐀿𐁀𐁁𐁂𐁃𐁄𐁅𐁆𐁇𐁈𐁉𐁊𐁋𐁌𐁍𐁎𐁏𐁐𐁑𐁒𐁓𐁔𐁕𐁖𐁗𐁘𐁙𐁚𐁛𐁜𐁝𐁞𐁟𐁠𐁡𐁢𐁣𐁤𐁥𐁦𐁧𐁨𐁩𐁪𐁫𐁬𐁭𐁮𐁯𐁰𐁱𐁲𐁳𐁴𐁵𐁶𐁷𐁸𐁹𐁺𐁻𐁼𐁽𐁾𐁿𐂀𐂁𐂂𐂃𐂄𐂅𐂆𐂇𐂈𐂉𐂊𐂋𐂌𐂍𐂎𐂏𐂐𐂑𐂒𐂓𐂔𐂕𐂖𐂗𐂘𐂙𐂚𐂛𐂜𐂝𐂞𐂟𐂠𐂡𐂢𐂣𐂤𐂥𐂦𐂧𐂨𐂩𐂪𐂫𐂬𐂭𐂮𐂯𐂰𐂱𐂲𐂳𐂴𐂵𐂶𐂷𐂸𐂹𐂺𐂻𐂼𐂽𐂾𐂿𐃀𐃁𐃂𐃃𐃄𐃅𐃆𐃇𐃈𐃉𐃊𐃋𐃌𐃍𐃎𐃏𐃐𐃑𐃒𐃓𐃔𐃕𐃖𐃗𐃘𐃙𐃚𐃛𐃜𐃝𐃞𐃟𐃠𐃡𐃢𐃣𐃤𐃥𐃦𐃧𐃨𐃩𐃪𐃫𐃬𐃭𐃮𐃯𐃰𐃱𐃲𐃳𐃴𐃵𐃶𐃷𐃸𐃹𐃺𐃻𐃼𐃽𐃾𐃿𐄀𐄁𐄂𐄃𐄄𐄅𐄆𐄇𐄈𐄉𐄊𐄋𐄌𐄍𐄎𐄏𐄐𐄑𐄒𐄓𐄔𐄕𐄖𐄗𐄘𐄙𐄚𐄛𐄜𐄝𐄞𐄟𐄠𐄡𐄢𐄣𐄤𐄥𐄦𐄧𐄨𐄩𐄪𐄫𐄬𐄭𐄮𐄯𐄰𐄱𐄲𐄳𐄴𐄵𐄶𐄷𐄸𐄹𐄺𐄻𐄼𐄽𐄾𐄿𐅀𐅁𐅂𐅃𐅄𐅅𐅆𐅇𐅈𐅉𐅊𐅋𐅌𐅍𐅎𐅏𐅐𐅑𐅒𐅓𐅔𐅕𐅖𐅗𐅘𐅙𐅚𐅛𐅜𐅝𐅞𐅟𐅠𐅡𐅢𐅣𐅤𐅥𐅦𐅧𐅨𐅩𐅪𐅫𐅬𐅭𐅮𐅯𐅰𐅱𐅲𐅳𐅴𐅵𐅶𐅷𐅸𐅹𐅺𐅻𐅼𐅽𐅾𐅿𐆀𐆁𐆂𐆃𐆄𐆅𐆆𐆇𐆈𐆉𐆊𐆋𐆌𐆍𐆎𐆏𐆐𐆑𐆒𐆓𐆔𐆕𐆖𐆗𐆘𐆙𐆚𐆛𐆜𐆝𐆞𐆟𐆠𐆡𐆢𐆣𐆤𐆥𐆦𐆧𐆨𐆩𐆪𐆫𐆬𐆭𐆮𐆯𐆰𐆱𐆲𐆳𐆴𐆵𐆶𐆷𐆸𐆹𐆺𐆻𐆼𐆽𐆾𐆿𐇀𐇁𐇂𐇃𐇄𐇅𐇆𐇇𐇈𐇉𐇊𐇋𐇌𐇍𐇎𐇏𐇐𐇑𐇒𐇓𐇔𐇕𐇖𐇗𐇘𐇙𐇚𐇛𐇜𐇝𐇞𐇟𐇠𐇡𐇢𐇣𐇤𐇥𐇦𐇧𐇨𐇩𐇪𐇫𐇬𐇭𐇮𐇯𐇰𐇱𐇲𐇳𐇴𐇵𐇶𐇷𐇸𐇹𐇺𐇻𐇼𐇽𐇾𐇿𐈀𐈁𐈂𐈃𐈄𐈅𐈆𐈇𐈈𐈉𐈊𐈋𐈌𐈍𐈎𐈏𐈐𐈑𐈒𐈓𐈔𐈕𐈖𐈗𐈘𐈙𐈚𐈛𐈜𐈝𐈞𐈟𐈠𐈡𐈢𐈣𐈤𐈥𐈦𐈧𐈨𐈩𐈪𐈫𐈬𐈭𐈮𐈯𐈰𐈱𐈲𐈳𐈴𐈵𐈶𐈷𐈸𐈹𐈺𐈻𐈼𐈽𐈾𐈿𐉀𐉁𐉂𐉃𐉄𐉅𐉆𐉇𐉈𐉉𐉊𐉋𐉌𐉍𐉎𐉏𐉐𐉑𐉒𐉓𐉔𐉕𐉖𐉗𐉘𐉙𐉚𐉛𐉜𐉝𐉞𐉟𐉠𐉡𐉢𐉣𐉤𐉥𐉦𐉧𐉨𐉩𐉪𐉫𐉬𐉭𐉮𐉯𐉰𐉱𐉲𐉳𐉴𐉵𐉶𐉷𐉸𐉹𐉺𐉻𐉼𐉽𐉾𐉿𐊀𐊁𐊂𐊃𐊄𐊅𐊆𐊇𐊈𐊉𐊊𐊋𐊌𐊍𐊎𐊏𐊐𐊑𐊒𐊓𐊔𐊕𐊖𐊗𐊘𐊙𐊚𐊛𐊜𐊝𐊞𐊟𐊠𐊡𐊢𐊣𐊤𐊥𐊦𐊧𐊨𐊩𐊪𐊫𐊬𐊭𐊮𐊯𐊰𐊱𐊲𐊳𐊴𐊵𐊶𐊷𐊸𐊹𐊺𐊻𐊼𐊽𐊾𐊿𐋀𐋁𐋂𐋃𐋄𐋅𐋆𐋇𐋈𐋉𐋊𐋋𐋌𐋍𐋎𐋏𐋐𐋑𐋒𐋓𐋔𐋕𐋖𐋗𐋘𐋙𐋚𐋛𐋜𐋝𐋞𐋟𐋠𐋡𐋢𐋣𐋤𐋥𐋦𐋧𐋨𐋩𐋪𐋫𐋬𐋭𐋮𐋯𐋰𐋱𐋲𐋳𐋴𐋵𐋶𐋷𐋸𐋹𐋺𐋻𐋼𐋽𐋾𐋿𐌀𐌁𐌂𐌃𐌄𐌅𐌆𐌇𐌈𐌉𐌊𐌋𐌌𐌍𐌎𐌏𐌐𐌑𐌒𐌓𐌔𐌕𐌖𐌗𐌘𐌙𐌚𐌛𐌜𐌝𐌞𐌟𐌠𐌡𐌢𐌣𐌤𐌥𐌦𐌧𐌨𐌩𐌪𐌫𐌬𐌭𐌮𐌯𐌰𐌱𐌲𐌳𐌴𐌵𐌶𐌷𐌸𐌹𐌺𐌻𐌼𐌽𐌾𐌿𐍀𐍁𐍂𐍃𐍄𐍅𐍆𐍇𐍈𐍉𐍊𐍋𐍌𐍍𐍎𐍏𐍐𐍑𐍒𐍓𐍔𐍕𐍖𐍗𐍘𐍙𐍚𐍛𐍜𐍝𐍞𐍟𐍠𐍡𐍢𐍣𐍤𐍥𐍦𐍧𐍨𐍩𐍪𐍫𐍬𐍭𐍮𐍯𐍰𐍱𐍲𐍳𐍴𐍵𐍶𐍷𐍸𐍹𐍺𐍻𐍼𐍽𐍾𐍿𐎀𐎁𐎂𐎃𐎄𐎅𐎆𐎇𐎈𐎉𐎊𐎋𐎌𐎍𐎎𐎏𐎐𐎑𐎒𐎓𐎔𐎕𐎖𐎗𐎘𐎙𐎚𐎛𐎜𐎝𐎞𐎟𐎠𐎡𐎢𐎣𐎤𐎥𐎦𐎧𐎨𐎩𐎪𐎫𐎬𐎭𐎮𐎯𐎰𐎱𐎲𐎳𐎴𐎵𐎶𐎷𐎸𐎹𐎺𐎻𐎼𐎽𐎾𐎿𐏀𐏁𐏂𐏃𐏄𐏅𐏆𐏇𐏈𐏉𐏊𐏋𐏌𐏍𐏎𐏏𐏐𐏑𐏒𐏓𐏔𐏕𐏖𐏗𐏘𐏙𐏚𐏛𐏜𐏝𐏞𐏟𐏠𐏡𐏢𐏣𐏤𐏥𐏦𐏧𐏨𐏩𐏪𐏫𐏬𐏭𐏮𐏯𐏰𐏱𐏲𐏳𐏴𐏵𐏶𐏷𐏸𐏹𐏺𐏻𐏼𐏽𐏾𐏿𐐀𐐁𐐂𐐃𐐄𐐅𐐆𐐇𐐈𐐉𐐊𐐋𐐌𐐍𐐎𐐏𐐐𐐑𐐒𐐓𐐔𐐕𐐖𐐗𐐘𐐙𐐚𐐛𐐜𐐝𐐞𐐟𐐠𐐡𐐢𐐣𐐤𐐥𐐦𐐧𐐨𐐩𐐪𐐫𐐬𐐭𐐮𐐯𐐰𐐱𐐲𐐳𐐴𐐵𐐶𐐷𐐸𐐹𐐺𐐻𐐼𐐽𐐾𐐿𐑀𐑁𐑂𐑃𐑄𐑅𐑆𐑇𐑈𐑉𐑊𐑋𐑌𐑍𐑎𐑏𐑐𐑑𐑒𐑓𐑔𐑕𐑖𐑗𐑘𐑙𐑚𐑛𐑜𐑝𐑞𐑟𐑠𐑡𐑢𐑣𐑤𐑥𐑦𐑧𐑨𐑩𐑪𐑫𐑬𐑭𐑮𐑯𐑰𐑱𐑲𐑳𐑴𐑵𐑶𐑷𐑸𐑹𐑺𐑻𐑼𐑽𐑾𐑿𐒀𐒁𐒂𐒃𐒄𐒅𐒆𐒇𐒈𐒉𐒊𐒋𐒌𐒍𐒎𐒏𐒐𐒑𐒒𐒓𐒔𐒕𐒖𐒗𐒘𐒙𐒚𐒛𐒜𐒝𐒞𐒟𐒠𐒡𐒢𐒣𐒤𐒥𐒦𐒧𐒨𐒩𐒪𐒫𐒬𐒭𐒮𐒯𐒰𐒱𐒲𐒳𐒴𐒵𐒶𐒷𐒸𐒹𐒺𐒻𐒼𐒽𐒾𐒿𐓀𐓁𐓂𐓃𐓄𐓅𐓆𐓇𐓈𐓉𐓊𐓋𐓌𐓍𐓎𐓏𐓐𐓑𐓒𐓓𐓔𐓕𐓖𐓗𐓘𐓙𐓚𐓛𐓜𐓝𐓞𐓟𐓠𐓡𐓢𐓣𐓤𐓥𐓦𐓧𐓨𐓩𐓪𐓫𐓬𐓭𐓮𐓯𐓰𐓱𐓲𐓳𐓴𐓵𐓶𐓷𐓸𐓹𐓺𐓻𐓼𐓽𐓾𐓿𐔀𐔁𐔂𐔃𐔄𐔅𐔆𐔇𐔈𐔉𐔊𐔋𐔌𐔍𐔎𐔏𐔐𐔑𐔒𐔓𐔔𐔕𐔖𐔗𐔘𐔙𐔚𐔛𐔜𐔝𐔞𐔟𐔠𐔡𐔢𐔣𐔤𐔥𐔦𐔧𐔨𐔩𐔪𐔫𐔬𐔭𐔮𐔯𐔰𐔱𐔲𐔳𐔴𐔵𐔶𐔷𐔸𐔹𐔺𐔻𐔼𐔽𐔾𐔿𐕀𐕁𐕂𐕃𐕄𐕅𐕆𐕇𐕈𐕉𐕊𐕋𐕌𐕍𐕎𐕏𐕐𐕑𐕒𐕓𐕔𐕕𐕖𐕗𐕘𐕙𐕚𐕛𐕜𐕝𐕞𐕟𐕠𐕡𐕢𐕣𐕤𐕥𐕦𐕧𐕨𐕩𐕪𐕫𐕬𐕭𐕮𐕯𐕰𐕱𐕲𐕳𐕴𐕵𐕶𐕷𐕸𐕹𐕺𐕻𐕼𐕽𐕾𐕿𐖀𐖁𐖂𐖃𐖄𐖅𐖆𐖇𐖈𐖉𐖊𐖋𐖌𐖍𐖎𐖏𐖐𐖑𐖒𐖓𐖔𐖕𐖖𐖗𐖘𐖙𐖚𐖛𐖜𐖝𐖞𐖟𐖠𐖡𐖢𐖣𐖤𐖥𐖦𐖧𐖨𐖩𐖪𐖫𐖬𐖭𐖮𐖯𐖰𐖱𐖲𐖳𐖴𐖵𐖶𐖷𐖸𐖹𐖺𐖻𐖼𐖽𐖾𐖿𐗀𐗁𐗂𐗃𐗄𐗅𐗆𐗇𐗈𐗉𐗊𐗋𐗌𐗍𐗎𐗏𐗐𐗑𐗒𐗓𐗔𐗕𐗖𐗗𐗘𐗙𐗚𐗛𐗜𐗝𐗞𐗟𐗠𐗡𐗢𐗣𐗤𐗥𐗦𐗧𐗨𐗩𐗪𐗫𐗬𐗭𐗮𐗯𐗰𐗱𐗲𐗳𐗴𐗵𐗶𐗷𐗸𐗹𐗺𐗻𐗼𐗽𐗾𐗿𐘀𐘁𐘂𐘃𐘄𐘅𐘆𐘇𐘈𐘉𐘊𐘋𐘌𐘍𐘎𐘏𐘐𐘑𐘒𐘓𐘔𐘕𐘖𐘗𐘘𐘙𐘚𐘛𐘜𐘝𐘞𐘟𐘠𐘡𐘢𐘣𐘤𐘥𐘦𐘧𐘨𐘩𐘪𐘫𐘬𐘭𐘮𐘯𐘰𐘱𐘲𐘳𐘴𐘵𐘶𐘷𐘸𐘹𐘺𐘻𐘼𐘽𐘾𐘿𐙀𐙁𐙂𐙃𐙄𐙅𐙆𐙇𐙈𐙉𐙊𐙋𐙌𐙍𐙎𐙏𐙐𐙑𐙒𐙓𐙔𐙕𐙖𐙗𐙘𐙙𐙚𐙛𐙜𐙝𐙞𐙟𐙠𐙡𐙢𐙣𐙤𐙥𐙦𐙧𐙨𐙩𐙪𐙫𐙬𐙭𐙮𐙯𐙰𐙱𐙲𐙳𐙴𐙵𐙶𐙷𐙸𐙹𐙺𐙻𐙼𐙽𐙾𐙿𐚀𐚁𐚂𐚃𐚄𐚅𐚆𐚇𐚈𐚉𐚊𐚋𐚌𐚍𐚎𐚏𐚐𐚑𐚒𐚓𐚔𐚕𐚖𐚗𐚘𐚙𐚚𐚛𐚜𐚝𐚞𐚟𐚠𐚡𐚢𐚣𐚤𐚥𐚦𐚧𐚨𐚩𐚪𐚫𐚬𐚭𐚮𐚯𐚰𐚱𐚲𐚳𐚴𐚵𐚶𐚷𐚸𐚹𐚺𐚻𐚼𐚽𐚾𐚿𐛀𐛁𐛂𐛃𐛄𐛅𐛆𐛇𐛈𐛉𐛊𐛋𐛌𐛍𐛎𐛏𐛐𐛑𐛒𐛓𐛔𐛕𐛖𐛗𐛘𐛙𐛚𐛛𐛜𐛝𐛞𐛟𐛠𐛡𐛢𐛣𐛤𐛥𐛦𐛧𐛨𐛩𐛪𐛫𐛬𐛭𐛮𐛯𐛰𐛱𐛲𐛳𐛴𐛵𐛶𐛷𐛸𐛹𐛺𐛻𐛼𐛽𐛾𐛿𐜀𐜁𐜂𐜃𐜄𐜅𐜆𐜇𐜈𐜉𐜊𐜋𐜌𐜍𐜎𐜏𐜐𐜑𐜒𐜓𐜔𐜕𐜖𐜗𐜘𐜙𐜚𐜛𐜜𐜝𐜞𐜟𐜠𐜡𐜢𐜣𐜤𐜥𐜦𐜧𐜨𐜩𐜪𐜫𐜬𐜭𐜮𐜯𐜰

(2) او\ک ۶\ک * وو\ک : ' س\ک * ۶ /
 ۶ وو\ک س\ک ۶\ک : س\ک : س\ک * ۶ [س\ک
 ۱۱ ۶ وو\ک ۶\ک [۶\ک ۶\ک / ۱۱ او\ک ۶\ک
 ۶\ک : اسوو\ک س\ک * ۶ [%] : س\ک : س\ک *
 ۶ / ۱۱ او\ک ۶\ک ۶\ک : س\ک * [۱۱۶ &
 ۶\ک ۶\ک & [% ۱۱۶] : س\ک : س\ک * ۶ /
 ۱۱ او\ک ۶\ک س\ک : ۶\ک ۶\ک [۱۱۶] ۱۱۶
 ۱۳\ ۶\ک & [% ۱۱۶] : س\ک : س\ک
 : س\ک * ۶ / ۱۱ او\ک ۶\ک ۶\ک وو\ک
 س\ک : س\ک * ۶ [س\ک ۱۱ وو\ک ۱۱۶] /
 ۱۱ او\ک ۶\ک ۶\ک ۶\ک : ۱۱ وو\ک ۶\ک
 س\ک : س\ک * ۶ [س\ک % ۶\ک %] .

(1) در نسخه‌های AK, KR واژه س\ک اضافه شده است. (2) در همه نسخه‌ها س\ک به جای س\ک آمده است. (3) در نسخه ES، س\ک اضافه شده است. (4) در نسخه ES به صورت س\ک آمده اما در کرده 2 به صورت س\ک * نوشته شده است. (5) ES س\ک (6) KR, AK س\ک (7) ES س\ک و در کرده 2 عبارت س\ک ۶\ک ۶\ک به جای س\ک % آورده شده است.

